

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-4-104-7>

УДК 7.56:21-13

Радняна С.О., Терещенко Т.В.

Рівненський державний гуманітарний університет

ПЛАНУВАННЯ ЗАНЯТТЯ З ВИКОРИСТАННЯМ СОЦІАЛЬНИХ ФОРМ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ НА СЕРЕДНЬОМУ СТУПЕНІ НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Анотація. Робота присвячена особливостям планування уроків із соціальними формами на уроках німецької мови в загальноосвітніх навчальних закладах. Особливу увагу було приділено впливу соціальних форм на уроках німецької мови на мотивацію та успішність учнів. Планування навчання іноземної мови розглядається в контексті неупередженого підходу до впровадження соціальних форм у навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Розглянуто найважливіші підходи до вивчення цієї теми, теоретичні основи планування уроків німецької мови. Проведено аналіз наукової соціально-психологічної літератури для найбільш повного і широкого розуміння проблем поставленої теми. У результаті дослідження було визначено найбільш схвальну соціальну форму серед студентів. Сформульовано власне бачення, проблеми планування уроків із соціальними формами на уроках німецької мови в середньому.

Ключові слова: соціальні форми, уроки іноземної мови, мотивація до навчання, успішне навчання учнями, планування, уроки німецької мови.

Radniana Solomia, Tereshchenko Tetyana

Rivne State University for the Humanities

PLANNING CLASSES USING SOCIAL FORMS IN GERMAN LANGUAGE LESSONS AT SECONDARY SCHOOL

Summary. The work is devoted to the peculiarities of planning lessons with social forms in German language lessons in secondary schools. Particular attention was paid to the influence of social forms in German lessons on the motivation and success of students. Planning of foreign language teaching is considered in the context of an unbiased approach to the introduction of social forms in the education of students of secondary schools. The most important approaches to the study of this topic, the theoretical foundations of planning German lessons are considered. An analysis of the scientific socio-psychological literature for the most complete and broad understanding of the problems of the topic. The study identified the most favorable social form among students. The own vision, problems of planning of lessons with social forms at lessons of German on average are formulated. Planning is a must. In the field of foreign language teaching, the goals of the program can be achieved only through regular work on a strictly planned and well-thought-out plan. invoicing software requirements. Thanks to planning, it is possible to involve all students in the learning process. You can predict and take into account the results of work. The plan clearly sets out a number of skills and abilities in their sequence and development. Planning allows you to dose and distribute training material in chronological order. In modern conditions, the main task of education is not only the acquisition of a certain amount of knowledge by students, but also the formation of skills and abilities of independent acquisition of knowledge. A real creative stimulus is the creation of lessons – presentations, which are an integral part of educational activities. Presentations help to satisfy the creative ambitions of teachers and replenish the base of methodological development of lessons. A teacher who works creatively understands the problems of his students, promotes the development of their cognitive abilities, ability to navigate in the information space, forms an independent point of view and encourages consistent creative thinking, communication skills, ie to form a socialized person not only adapted to modern living conditions but also able to change the world for the better. The basis of the lesson is a set of scientific principles that determine its characteristics, structure, logic and methods of work. This complex is called the methodological content of the lesson.

Keywords: social forms, foreign language lessons, motivation to study, successful learning by students, planning, German language lessons.

Постановка проблеми. Визначення проблеми в цілому та її зв'язок із важливими науково-практичними завданнями. Форма навчання – це цілеспрямована, змістовна та методично оснащена система пізнавально-педагогічного спілкування, взаємодії, взаємовідносин учитель-учень. Форма навчання реалізується як органічна одиниця цілеспрямованої організації змісту, засобів і методів, що вивчаються. Своє педагогічне значення мають індивідуальні та ізольовані форми навчання (заняття, лекції, лабораторні роботи, семінари, екскурсії тощо).

Це гарантує, що діти засвоюють конкретні факти, узагальнення, висновки та практикують певні навички та вміння.

Система різноманітних форм соціального виховання, що дає змогу розкривати цілісні розділи, теми, теорії, поняття, застосовувати взаємозалежні навички, має загальноосвітнє значення, формує в учнів систематичні знання та особистісні якості. Необхідність системної залежності та різноманітності форм навчання зумовлена своєрідністю змісту навчання, а також особливостями сприйняття та засвоєння навчального матеріалу дітьми різного віку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблеми вибору навчання при використанні соціальних форм у школах досліджували Рогова Г.В., Рабінович Ф.М., Сахаров Т.Є., Тазьміна Л.В., Щерба Л.В. Аналіз останніх досліджень та публікацій були педагогічні та ме-

тодичні матеріали, а також наукова література. «Навчальний процес з іноземних мов виховує та розвиває дуже багато якостей тих, хто навчаються, які таким же чином виховуються і розвиваються вивченням будь-якої іншої навчальної дисципліни. До таких якостей, що виховуються у навчальному процесі з іноземних мов, так само, як у навчальному процесі з більшості інших навчальних дисциплін, належать: самодисципліна, систематичність та системність у праці, любов до інтелектуальної праці і докладання інтелектуальних зусиль, уміння долати навчальні труднощі, розвиток оптимальних навчальних стратегій (для опанування мови та спілкування нею) та ще чимало якостей того ж роду. Таким же чином, як і численні інші дисципліни, навчальний процес з опанування іноземної мови розвиває пам'ять, мислення, увагу і всі когнітивні здібності людини [5, с. 100]. Проте теоретичне узагальнення та поглиблений аналіз все ще потребує наукових підходів до розкриття шкільного планування на основі соціальних форм у школі.

За результатами розгляду їхніх наукових робіт з даної теми слід зазначити, що в їхніх наукових працях недостатньо уваги приділяється розгляду планування уроків із використанням соціальних форм у школі. Науковий зміст і вікові особливості учнів вимагають відповідної, адекватної форми навчання, визначають її тип: місце в процесі навчання, змінну тривалість, мобільну структуру, організаційні прийоми, методичне оснащення.

Метою статті є дослідження планування уроків із соціальними формами в школі. Знання іноземних мов є важливою передумовою особистих, культурних, професійних та економічних контактів молоді людини. Оновлення освітніх цілей та змісту веде до оновлення освітніх технологій, які розглядають вивчення іноземної мови як процес особистісного розвитку учнів у контексті культурної взаємодії. У часи безперервного зростання науково-технічних процесів кожне наступне покоління стикається з необхідністю отримувати все більше знань. У цих умовах виникає необхідність активізації навчального процесу, використання прийомів забезпечення активної участі в мовній діяльності на уроці кожного учня.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз стану викладання іноземних мов у загальноосвітній школі з метою його реформування показує, що результати навчання учнів, рівень їх пізнавальної активності та самостійності, інтелектуальних і творчих здібностей значною мірою не відповідають вимогам суспільства. Проблему формування мотивів вивчення іноземної мови неможливо ефективно реалізувати в навчальному процесі, якщо використовувати лише традиційні методи, форми та засоби навчання, без урахування нових тенденцій, притаманних сучасному розвитку педагогічної науки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Характеристика викладання іноземної мови на різних рівнях середньої освіти.

Перший крок. Закладаються основи іншомовних умінь: формуються фонетичні навички, оволодівається основним лексичним, граматичним і мовним матеріалом, формуються читацькі, графічні та орфографічні навички, розвиваються основні навички аудіювання, говоріння,

читання. Для міцного засвоєння навчального матеріалу важливо вміти демонструвати функціонування мовних засобів за допомогою наочних посібників і дій, організовувати навчання за зразком, створювати ігрові ситуації, вірші.

Середній ступінь. Підвищується навчально-розвивальне значення предмета, збалансовуються цілі навчання усного спілкування та читання про себе, підвищується усвідомлення вивчення іноземної мови, підвищується роль самостійної роботи, стає більше змісту текстів для читання та аудіювання та говоріння. складний.

Старший рівень. Основне завдання – навчити зрілого читання автентичних текстів різної типології, удосконалити навички аудіювання, збільшити активний і сприйнятливий словниковий запас, регулярно повторювати вивчений матеріал, узагальнювати та систематизувати граматичний матеріал.

Сучасне навчання іноземної мови – це урок – знання, відкриття, діяльність, протиріччя, розвиток, зростання, крок до знання, самопізнання, самореалізація, мотивація, інтерес, професіоналізм, вибір, ініціатива, впевненість, потреба в нових знаннях, відкриття [3].

На основі аналізу інформації я розглядаю розвиток у дитини здібностей до практики через серію логічних побудов мовних конструкцій з умововою. У рамках курсу «Країнознавство німецькомовних країн» я використовую проектну методологію та застосовую її на уроках іноземної мови. Весь курс складається з серії взаємопов'язаних проєктів, кожен з яких зосереджений на розвитку критичного мислення студентів та навичок практичного застосування знань.

Так само педагогічний аспект реалізується через набуття навичок отримувати й аналізувати інформацію, надану німецькою мовою, а також обробляти інформацію в комунікативній та інтерактивній діяльності. Практичний аспект мовленнєвої діяльності реалізується через створення власного мовленнєвого тематичного продукту та його презентацію. У результаті учень вчиться вибирати тему, виділяти в ній головне та давати послідовну характеристику теми.

Кожне заняття має забезпечувати досягнення практичних, виховних, розвивальних цілей шляхом вирішення конкретних завдань.

Отже, перше, з чого повинен почати вчитель, – це визначити та сформулювати цілі уроку на основі підручника вчителя. Зазвичай він формулює практичні завдання, які можна легко уточнити, зв'язавши їх із певним мовним матеріалом, наприклад:

- тренувати учнів користуватися новою лексикою (вказуються слова);
- вчити сприймати текст діалогу на слух (текст подається);
- навчитися вести бесіду на тему (вказати тему);
- систематизувати драйвові знання учнів (наведені драйви);
- вчити учнів читати про себе та складати план із прочитаного тексту;
- навчитися висловлювати свою думку, – вчити читати текст на основі здогадки тощо.

Оскільки цілі навчання, виховання та розвитку досягаються за допомогою іноземної мови, лише практичне оволодіння нею дає змогу до-

сягати цих цілей. Наприклад, оволодіння мовленнєвим етикетом іноземною мовою: знайомство, вітання, висловлювання подяки тощо – виховно впливає на хлопців, вчить їх ввічливості та такту. Оволодіння прийомami користування довідковою літературою (граматичними довідниками, словником) не лише сприяє розв'язанню практичної задачі, а й розвиває учня та позитивно впливає на навички розумової праці, її організацію та виконання. Читання іншомовних текстів, які висвітлюють різні аспекти дійсності країни мови, що вивчається, розширює кругозір учнів і тим самим досягає навчальної мети.

Суть інноваційних змін, які можуть виникнути в результаті розвитку такого освітнього простору, полягає у формуванні готовності дитини, підлітка та молодшої людини до взаємодії із суспільством, тобто простором у найширшому соціальному розумінні [1]. Одним із провідних чинників соціалізації дитини є Інститут соціальної педагогіки. Для багатьох учених провідними інститутами соціальної педагогіки є навчальні заклади, в яких поєднуються найрізноманітніші сторони життя людини. Модернізація моделі навчально-виховного процесу в сучасних навчальних закладах створює умови для здійснення таких заходів, які сприяли б підвищенню ролі соціальних навичок учнів.

Проблему соціалізації учнів слід розглядати з точки зору вміння організувати свої стосунки із суспільством. З цієї точки зору завдання вчителя в навчальному закладі полягає в реалізації технології конструктивних взаємодій між усіма компонентами систем формування особистості:

– дитина – дитина (розрізняють стосунки між старшокласниками, однолітками, молодшими дітьми);

- дитина – вчитель;
- дитина – батьки;
- дитина – суспільство;
- батьки – вчителі.

Нова програма з іноземних мов вимагає формування в учнів не лише мовної, загальноосвітньої, а й соціокультурної компетентностей, а саме – знання суспільства та культури спільної країни, мова якої вивчається в наступному аспекті:

- повсякденне життя;
- умови життя;
- міжособистісні стосунки;
- цінності, норми поведінки;
- соціальні правила поведінки;
- здатність розпізнавати та застосовувати різні стратегії контакту з представниками інших структур.

Це по суті реалізація соціалізації у навчанні іноземної мови. Навчальний заклад має не лише надавати студентам глибокі наукові знання, а й забезпечувати розвиток гармонійно розвиненої особистості.

Відповідно до нового національного стандарту у сфері вивчення іноземних мов, соціалізація базується на таких ключових поняттях, як спілкування, культура, мотивація, інтерактивність. Як... відомо, ...учні... починають... використовувати мову тоді, коли вони зосереджені на передачі та отриманні інформації, яка цікавить як мовця, так і слухача, у ситуації, яка є важливою для обох. Незалежно від рівня професійних знань та навичок, старанності, чесності у учня є – їх все одно не

вистачить для подальшого навчання і розвитку. Якісне опанування матеріалу вимагає постійної динаміки навчання, парних та групових форм роботи, використання нових інформаційних технологій, зацікавленості, постійного висловлення думок, аналізу інформації, можливостей для дискусії, умов, за яких мова стає несвідомим засобом спілкування. Як відомо, учні починають використовувати мову тоді, коли їхня увага зосереджена на передачі та отриманні автентичної інформації. Обов'язковою умовою успішності акту спілкування є інтерес до отримання інформаційних повідомлень та відтворення власних. А найцікавішою і зрозумілою є інформація про те, що відбувається поблизу, яку учні знають з власного досвіду, з повсякденного життя.

Тому ми повинні навчити учнів ефективно використовувати іноземну мову, як для спілкування в реальних життєвих ситуаціях, так і для здобуття й розвитку знань;

– розв'язувати комунікативні завдання з урахуванням соціокультурних та соціолінгвістичних аспектів мови;

– використовувати отриманий у навчальному закладі освітній досвід для майбутньої самоосвіти.

У сучасних умовах основним завданням освіти є не лише засвоєння учнями певного обсягу знань, а й формування умінь і навичок самостійного засвоєння знань. Усі кроки цієї технології спрямовані на розвиток дитини, дають ставлення до успіху, вчать співпрацювати з іншими, тобто формують соціалізовану особистість.

Важливо, що використання ІКТ допоможе підвищити мотивацію учнів до навчання, більш раціонально побудувати навчальний процес, а отже досягти гарантованих результатів навчальної діяльності, якщо вдасться не тільки пояснити значення слова, а й проілюструвати його засоби. Такі елементи техніки проектування, на мою думку, слід використовувати практично на кожному уроці. Усі кроки цієї технології спрямовані на розвиток дитини, ставлять мету успіху, вчити співпрацювати з іншими, тобто формувати соціалізовану особистість, щоб вчитель намагався творчо працювати, розуміти проблеми своїх учнів, розвивати їх пізнавальні здібності, орієнтуватися в інформаційному просторі, формувати самостійне бачення та сприяти розвитку послідовного творчого мислення, навичок, тобто сформувати соціалізовану особистість, яка здатна змінити світ на краще.

Інтерактивні методи навчання на уроках іноземної мови виховують особистості та готують її до реального життя. Використання автентичного матеріалу та спілкування з носіями мови. Поняття «автентичний» передбачає використання «реального» матеріалу в класі. При проведенні таких вправ учні оволодівають усіма видами мовленнєвої діяльності, культурою усного і писемного мовлення, правилами і прийомami використання мови в різних сферах спілкування, що в кінцевому підсумку сприяє соціалізації учнів.

Соціалізація відбувається за допомогою ряду різних механізмів, у тому числі інтегрованого навчання. Під час їх організації дитина набуває життєвого досвіду. Метод інтегрованого навчання допомагає вирішити проблему соціалізації учнів. Дітям подобаються інтегровані уроки. Такі заняття створюють більше можливостей для вирішення

пізнавальних завдань, внесення пропозицій, реалізації творчого потенціалу, одним словом, створюють умови для повноцінного розвитку соціальної компетентності особистості учня [4].

Комунікативне (практичне) написання та написання творчих робіт.

Цей вид роботи є дуже важливим інструментом для досягнення мети адаптації та соціалізації учня. Учні можуть писати та розповідати про особистий досвід, який став їхнім життям, та описувати свої дії в уявних ситуаціях.

Основними видами творчої роботи, що сприяють соціалізації особистості учнів, є:

- соціальні проекти;
- брошури;
- есе.

Учителю необхідні знання про види мотивації впливу на учнів. Психологи відзначають різноманітність сфери мотивації, її складну структуру. По-перше, на нього можуть впливати соціальні мотиви, детерміновані потребами суспільства; разом вони утворюють зовнішню мотивацію, яка існує у двох формах: як загальносоціальна мотивація і як вузько особистісна. По-друге, на мотиваційну сферу людини може впливати вид діяльності. Це так звана внутрішня мотивація, її підвидом є мотивація успіху. Обидва види мотивації можуть бути як позитивними, так і негативними. У цьому випадку можна розглядати як позитивну, так і негативну мотивацію. Існують інші види мотивації, такі як віддалена (віддалена, відкладена) і близька (релевантна). Внутрішня мотивація має такі різновиди для вивчення іноземної мови: комунікативну, мовно-пізнавальну, інструментальну.

Протягом усього процесу навчання дитина повинна мати позитивну мотивацію, щоб бути успішною. Вирішальним фактором у цьому випадку є внутрішня мотивація, на яку впливають зовнішні чинники (батьки, вчителі, безпосередньо навчальний процес на кожному уроці) [2]. При викладанні іноземної мови вчителю необхідно знати психологічні, вікові – пов'язані, особистісні та індивідуальні особливості своїх учнів, щоб правильно побудувати навчальний процес і підтвердити їх лідерські здібності.

Для кожного вчителя іноземної мови не секрет, що в основі пізнавального інтересу лежить дитяча допитливість. Вона визначає мотивацію навчання, на першому рівні – інтуїтивну, потім – свідому.

Мотивація може перерости в пізнавальний інтерес, а потім процес оволодіння іноземною мовою перетворюється на творчість. Багато що залежить від учителя. Вивчення іноземної мови вимагає від учнів напруженої розумової діяльності, уваги, вміння розуміти абстрактні поняття, вміння робити узагальнення. Вивчення іноземної мови дається не всім дітям легко. Це, безумовно, призводить до невдоволення, втрати впевненості у власних силах та ослаблення інтересу до подальшого вивчення іноземної мови. Інтерес до вивчення будь-якого предмета є тією рушійною силою, що забезпечує учням якісні знання та набуття необхідних умінь і навичок.

Важливим способом підвищити мотивацію вивчення іноземної мови в школі є поширення інформації про важливість цієї мови трьома каналами:

– під час навчальної роботи через системи вправ і тексти для прослуховування, дачний матеріал;

– у позакласній роботі шляхом використання цікавих фактів про мовну політику країн, поширення та роль іноземних мов у європейській та світовій освіті;

– під час роботи вдома через самостійне читання, виконання завдань та роботу з мультимедійними програмами.

Під час роботи засоби впливу на мотивацію є прикладами журнали та художня література, з особистого досвіду родичів, знайомих, із життя відомих людей, із фільмів, теле- та радіопередач, зустрічей з людьми, які виїжджали за кордон.

Таким чином, якщо вчитель, усвідомлюючи індивідуальні якості учня, може аргументувати необхідність вивчення іноземної мови для дитини будь-якої вікової групи, це дає змогу цілеспрямовано формувати дієвий позитивний мотив вивчення предмета на всіх рівнях.

Висновки. Дослідження показало, що навчання іноземної мови має свою специфіку, яка визначається змістом предмета, практичною спрямованістю навчання та тим, що іноземна мова функціонує не лише як мета навчання, а й як засіб навчання.

Кожне заняття має забезпечувати досягнення практичних, виховних, виховних та розвивальних цілей шляхом вирішення конкретних завдань. Отже, перше, з чого повинен почати вчитель, – це визначити та сформулювати цілі уроку на основі підручника вчителя.

Урок як організаційна навчальна одиниця триває 40-45 хвилин. Його структура повинна бути гнучкою. Він визначається рівнем вивчення, місцем проведення уроку в серії уроків, типом завдань. Структура уроку повинна бути інваріантною, тобто стійкими та змінними моментами. У структуру будь-якого уроку іноземної мови входять: початок, центральна частина та кінець.

Важливо й те, що використання ІКТ сприяє підвищенню мотивації учнів до навчання, побудові більш раціонального процесу навчання, а отже досягненню гарантованих результатів навчальної діяльності. Важливим для технології критичного мислення та використання ІКТ є те, що вона сама по собі є інструментом пізнання, який розвиває навички критичного мислення дітей. Усі кроки цієї технології спрямовані на розвиток дитини, дають ставлення до успіху, вчать співпрацювати з іншими, тобто формують соціалізовану особистість.

«Соціалізація» учнів означає формування соціальної ролі особистості в плані переживань, соціальних взаємодій та набуття соціальних цінностей. Процеси соціалізації є сприятливим середовищем для розвитку навичок іншомовного спілкування та центральною ланкою в «системі оволодіння мовою шляхом соціалізації».

Соціалізація підрастаючого покоління відбувається під стихійним, цілеспрямованим впливом великої кількості відповідних соціальних структур та інститутів, виховна роль яких різному проявляється у віці цього процесу.

Важливим виховним фактором є безпосереднє соціальне оточення, в якому життя і діяльність учня Соціально важливе завдання для вихователів – забезпечити розвиток такого освітнього простору, в якому особистість змалку усвідомлює свою соціальну значущість і набуває досвіду взаємодії з суспільством через систему цінностей.

Список літератури:

1. Гальскова Н.Д., Гез Н.І. Теорія навчання іноземних мов. Мова дидактика і методика. Київ : Видавничий центр «Академія», 2006. 336 с.
2. Гандя І.В. Моя улюблена енциклопедія. № 1 : Додатковий посібник для молодших школярів. 2011. 48 с.
3. Зубенко Н. Творчий підхід до вивчення іноземної мови. 2008. № 4. С. 47.
4. Масліко Є.А., Бабінська П.К., Петрова С.І. Настільна книга вчителя іноземної мови. Мінськ, 1999. С. 53.
5. Рогова Г.В., Рабінювич Ф.М., Сахаров Т.Є. Методика викладання іноземних мов. Москва, 1991. С. 100.
6. Тазьміна Л.В. Планування уроків англійської та німецької мови. *Іноземні мови в школі*. 1996. № 5. С. 5.
7. Щерба Л.В. Мовленнева система та мовленнева діяльність. Москва, 2004. С. 15.

References:

1. Galskova N.D. Gez N.I. (2006) Teoriiia navchannia inozemnykh mov. Mova dydaktyka i metodyka [Theory of foreign language learning. Language didactics and methods]. Kyiv: Vydavnychiy tsentr «Akademiiia».
2. Gandia I.V. (2011) Moia uliublana entsyklopediia. № 1: Dodatkovyi posibnyk dlia molodshykh shkoliariv [My favorite encyclopedia. № 1: Additional guide for younger students].
3. Zubenko N. (2008) Tvorchy pidkhd do vuvchennia inozemnoi movy [Creative approach to the study of a foreign language], no. 4, p. 47.
4. Masliko E.A. Babinskaya P.K. Petrova S.I. (1999) Nastilna knyha vchytelia inozemnoi movy [Desktop book of a foreign language teacher]. Minsk.
5. Rogova G.V., Rabinovich F.M., Sakharov T.E. (1991) Metodyka vykladannia inozemnykh mov [Methods of teaching foreign languages]. Moscow.
6. Tazmina L.V. (1996) Planuvannia urokiv anhliiskoi ta nimetskoi movy [Planning English and German lessons]. *Inozemni movy v shkoli*, no. 5, p. 5.
7. Shcherba L.V. (2004) Movlennieva systema ta movlennieva diialnist [Speech system and speech activity]. Moskva.